

TOELICHTING op aanvraagformulier Soortenbescherming WNB

Algemeen

Bij het invullen van de vragen wordt vaak gevraagd om een korte samenvatting. Een uitgebreide omschrijving dient u op te nemen in een activiteitenplan, dat u bij de aanvraag voegt. Geef bij elke vraag duidelijk aan op welke plaats in het activiteitenplan de uitgebreide omschrijving is opgenomen.

1. Beschrijving initiatief

Om te kunnen bepalen welke verbodsbepalingen er worden overtreden, dient de activiteit concreet te zijn en uitgebreid te worden beschreven. De mate van detail hangt af van de complexiteit van de activiteit, welke verbodsbepalingen worden overtreden, de mate waarin de staat van instandhouding in gevaar komt, etc. Indien het initiatief bijvoorbeeld betreft het vangen van soorten ten behoeve van onderzoek, dan zal de beschrijving anders zijn dan wanneer de activiteit het aanleggen of renoveren van een woonwijk is. Geef hier in het kort aan waar het om gaat. In het activiteitenplan, omschreven bij punt 4, gaat u dieper in op de werkzaamheden en de eventuele effecten.

2. Aanwezigheid beschermde soorten en onderzoek

Van belang is dat u in beeld brengt welke beschermde soorten binnen de invloedssfeer¹ van uw activiteit aanwezig zijn. Houd hierbij rekening met het feit dat u de volgende soorten buiten beschouwing kan laten:

- Soorten die niet beschermd zijn volgens de Wnb;
- Indien u de werkzaamheden uitvoert overeenkomstig een goedgekeurde gedragscode (zie 1.2), geldt een vrijstelling voor de betreffende soort(en).

Mitigerende maatregelen:

Dit zijn zogenaamde verzachtende maatregelen die de effecten op de beschermde soorten tot een minimum beperken. In de Kennisdocumenten Soorten² staan voorbeelden van dergelijke maatregelen. De provincie Noord-Holland hanteert in beginsel het principe dat bij het beschadigen en vernielen van rust- of voortplantingsplaatsen een ontheffingsplicht geldt voor soorten die bescherming genieten via de Wnb. Bij strenger beschermde soorten ook bij het (ver)storen. Bij het aanvragen van een ontheffing is het van belang effectieve maatregelen voor te stellen.

Onderzoek

Het onderzoek naar de aanwezigheid van beschermde soorten, bijbehorend effectonderzoek en de begeleiding van werkzaamheden bij een risico van overtreding van verbodsbepalingen, dient plaats te vinden dan wel aangestuurd te worden door een ecologisch deskundige³. Onder een ecologisch deskundige wordt een persoon verstaan die in een bepaalde situatie en voor specifieke soorten gevraagd wordt te adviseren en/of te begeleiden en die aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soort specifieke ecologie.

¹ De invloedzone van het plangebied kan ruimer zijn dan het plangebied zelf. Denk bijvoorbeeld aan het aanleggen en/of gebruik van een industrieterrein, waarbij door bijvoorbeeld licht een vliegroute van beschermde vleermuizen buiten het plangebied wordt verstoord.

² <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>

³ Zie ook jurisprudentie; uitspraak ECLI:NL:RBNH0:2014:8754

De wijze waarop de beschermde soorten onderzocht dienen te worden kan verschillen per soort. Voor iedere soort of soortgroep kunnen de eisen aan een inventarisatie verschillen (frequentie en periode veldbezoek, kennis medewerkers) anders zijn. Dit onderzoek is veelal seizoensgebonden en de verschillende soortgroepen hebben vaak verschillende momenten in het jaar dat ze in beeld gebracht kunnen worden.

Verzameling, gebruik en datering van onderzoeksgegevens

Om de aanwezigheid van beschermde soorten in het plangebied te bepalen, moet gebruik worden gemaakt van de methode(n) die beschreven zijn in beschikbare factsheets en/of soortenstandaarden. Als deze documenten er niet zijn voor een bepaalde soort, dient voor de onderzoeksmethodiek van overige beschikbare handreikingen gebruik te worden gemaakt (zie latere uitleg).

In het geval van soorten die onder artikel 3.1 en 3.5 van de wet vallen, (Beschermingsregime Vogel- en Habitatrichtlijn), mogen de veldgegevens maximaal 3 jaar oud zijn ten opzichte van de datering van de aanvraag, voor soorten die vallen onder artikel 3.10 (beschermingsregime andere soorten) maximaal 5 jaar, tenzij het plangebied in tussentijd wezenlijk veranderd is. In het laatste geval dienen de veldgegevens ná die verandering(en) te zijn verzameld.

Er kunnen zich situaties voordoen dat gegevens ouder zijn dan 3 respectievelijk 5 jaar. U dient in dat geval aan te geven waarom de gegevens toch actueel zijn.

Factsheets en/of soortenstandaarden:

Een aanvraag om ontheffing als bedoeld in artikel 3.3, 1^e lid of 3.8, 1^e lid van de wet wordt beoordeeld aan de hand van de door BIJ12⁴ op te stellen factsheets per dier- of plantensoort. Indien er (nog) geen factsheet beschikbaar is, wordt in ieder geval gebruik gemaakt van de soortenstandaarden zoals gepubliceerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (www.rvo.nl). In deze standaarden kunt u onder andere ecologische informatie over de soort vinden en gegevens die u nodig heeft voor het onderzoek naar de aanwezigheid van de soort, alsmede de eisen aan het benodigde onderzoek. Er zijn soortenstandaarden opgesteld voor de volgende beschermde soorten: huismus, buizerd, gierzwaluw, steenuil, kerkuil, roek, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, watervleermuis, rosse vleermuis, noordse woelmuis, bever, das, levendbarende hagedis, zandhagedis, kamsalamander, rugstreeppad, heikikker, poelkikker en grote modderkruiper. In het geval van vleermuizen dient ook gebruik te worden gemaakt van het vleermuizenprotocol. Het kan zijn dat gegevens in de soortenstandaarden en het vleermuizenprotocol inmiddels verouderd zijn of om andere redenen niet goed toepasbaar zijn. Afwijken van genoemde documenten is in dat geval mogelijk, mits dit voldoende wordt gemotiveerd.

Overige informatie

Hieronder wordt zowel informatie verstaan met betrekking tot te hanteren onderzoeksmethoden als veldgegevens over aan- dan wel afwezigheid van een soort. Indien er ten aanzien van de diersoort waarvoor ontheffing wordt gevraagd geen factsheet of soortenstandaard beschikbaar is, kan gebruik worden gemaakt van andere voorhanden zijnde literatuur en informatie over te hanteren onderzoeksmethoden. Bijvoorbeeld via de websites van particuliere gegevens verzamelende organisaties als SOVON (vogels), de Zoogdierverseniging, RAVON (herpetofauna en vissen), de Vlinderstichting (vlinders en libellen), EIS-Nederland (ongewervelden i.h.a.), Stichting Anemoon (flora en fauna van de zee) en Floron (planten). Voor onderzoek naar beschermde dieren zonder factsheet of soortenstandaard dient de onderzoeksmethode omschreven in de volgende documenten worden gehanteerd:

---

⁴ BIJ12: de uitvoeringsorganisatie voor de samenwerkende provincies.

Diergroep	Document	Op de website van:
-----------	----------	--------------------

Broedvogels	Handleiding SOVON Broedvogelsonderzoek (2011)	SOVON
Vleermuizen	Vleermuizenprotocol 2013	Zoogdierversamenwerking
Overige zoogdieren per soort afzonderlijk	Meerdere documenten beschikbaar	Zoogdierversamenwerking
Ringslang	Handleiding voor het monitoren van reptielen in Nederland (2003)	RAVON
Amfibieën	Handleiding voor het monitoren van amfibieën in Nederland (2015)	RAVON
Vlinders	Handleiding Landelijke Meetnetten Vlinders en Libellen (2011) Handleiding Waarnemingen vlinders (2006)	Vlinderstichting
Libellen	Handleiding Landelijke Meetnetten Vlinders en Libellen (2011)	Vlinderstichting
Flora	Handleiding inventarisatieprojecten (2016)	Floron

N.B. Andere soortgroepen zijn in Noord-Holland niet of nauwelijks aan de orde.

Let op dat het veldonderzoek plaatsvindt in de geschikte tijd van het jaar. Indien voorkomende beschermde soorten niet jaarrond aanwezig (kunnen) zijn, geef dan aan in welke periode van het jaar ze wél aanwezig zijn.

Voor een eerste uitsluiting van beschermde soorten kan gebruik worden gemaakt van bijvoorbeeld de Nationale Databank Flora en Fauna, ecologische databanken van sommige gemeenten, literatuuronderzoek, verspreidingsatlassen, gegevens van terrein behorende organisaties en van plaatselijke en landelijke natuurwerkgroepen etc. De gegevens die gebruikt worden dienen traceerbaar en verifieerbaar te zijn en door een voldoende deskundig persoon verzameld te zijn. Afwezigheid van beschermde soorten op basis van bestaande gegevens, anders dan eigen onderzoek kan vaak alleen worden vastgesteld als uit die gegevens overduidelijk blijkt dat het plangebied *ver* buiten het natuurlijke verspreidingsgebied van een beschermde soort is gelegen of wanneer geschikt habitat ontbreekt. Is geschikt habitat aanwezig en ligt het plangebied *binnen* het reguliere verspreidingsgebied, dan is gericht veldonderzoek verplicht.

Verslaglegging

Vermeldt in het activiteitenplan de gehanteerde onderzoeksmethode(n), de data van het veldbezoek, eventueel de frequentie van onderzoekshandelingen en ook wie het onderzoek heeft uitgevoerd. Bij onderzoek aan meerdere soortgroepen wordt u verzocht onderstaand tabelformaat te gebruiken.

Plant/diergroep	Onderzoeksmethode	Data waarop het onderzoek is uitgevoerd	Naam onderzoeker(s)	I.g.v. bestaande gegevens; bronvermelding
Vogels				
Vleermuizen				
Zoogdieren overig				
Reptielen				
Amfibieën				
Libellen				
Vlinders				
Flora				
Overig				

Voeg (een) kaart(en) toe met daarop zowel de verspreiding van beschermde dier- en/of plantensoorten als de situering van de ruimtelijke ingreep (met behulp van moderne geomapping software als b.v. GeoBasis-DE/BKG of Google Earth kan dat vrij eenvoudig).

Vaste voortplanting-of rustplaatsen en nesten

Breng de (vaste) rust- of plaatsen van aangetroffen beschermde soorten in beeld, voor zover die aanwezig zijn. Hiertoe worden locaties gerekend als jaarrond beschermde nesten, kraamkolonies, vaste voortplantingslocaties en vaste overwinteringsplaatsen en zomerverblijven, afhankelijk van de soort. [Op grond van jurisprudentie en het 'Guidance document van de EU' worden foerageergebieden en vaste vliegroutes *niet* tot vaste rust- en verblijfplaatsen gerekend, tenzij deze als zodanig samenvallen met een vaste rust- en verblijfplaats⁵. Uit jurisprudentie⁶ volgt ook dat een verbod wordt overtreden, indien de vaste rust- en verblijfplaatsen niet samenvallen met het foerageergebied, maar door de aantasting van het foerageergebied de ecologische functionaliteit van de buiten het plangebied gelegen vaste rust- en verblijfplaatsen zodanig verstoord worden, dat de betreffende soort deze plaatsen om die reden zal verlaten. Het waarborgen van de ecologische functionaliteit van broed- en rustplaatsen moet verzekerd zijn, dat wil zeggen dat deze plaatsen een diersoort alle elementen moet blijven bieden die nodig zijn om succesvol te kunnen broeden of rusten. Tijdelijke, bijvoorbeeld seizoensgebonden, verblijfplaatsen (bijvoorbeeld nesten, holen, burchten) of standplaatsen die van belang zijn voor de gunstige staat van instandhouding van een soort op populatieniveau of per exemplaar vallen hier ook onder. Voor vogels geldt dat de meeste soorten elk broedseizoen een nieuw nest maken of in staat zijn om een nieuw nest maken. Deze nesten vallen

⁵ (a) ABRvS 7 november 2012 201201434/1/A3; (b) ECLI :NL:RBNNE :2013 :BZ4503, (c) EC 2007, Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC., EU, Brussel ;ABRvS 16 juli 2014,ECLI :NLRVS :2014 :2687 ; 18 februari 2015, ECLI :NL :RVS :2015 :487

⁶ ABRvS 8 april 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1392; ABRvS 10 december 2014, ECLI:NL:RVS:2014:4438

alleen zo lang ze gebruikt worden om te broeden en jongen groot te brengen onder de verbodsbepaling⁷. Voor deze vogelsoorten is geen ontheffing nodig voor werkzaamheden die buiten het broedseizoen worden uitgevoerd. Dit geldt ook als er maatregelen worden getroffen die voorkomen dat deze soorten zich op een bouwplaats vestigen tijdens het broedseizoen. Een beperkt aantal vogels bewoont het nest echter permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Verblijfplaatsen van deze vogelsoorten zijn *jaarrond* beschermd⁸. Hier vallen bijvoorbeeld de nesten onder die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, ook buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (bv de Steenuil). Maar ook nesten van bepaalde koloniebroeders (bv Roek, Gierzwaluw en Huismus) en nesten van vogels, niet zijnde koloniebroeders (bv Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk), die elk seizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop, vallen hieronder. Tot slot zijn de nesten van vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (bv Boomvalk, Buizerd en Ransuil) ook jaarrond beschermd. Voor de lijst van jaarrond beschermde vogelnesten⁹ zie www.vogelsendewet.nl of www.vbne.nl. Deze lijst wordt bijgehouden en geactualiseerd door Bij 12. Naast deze lijst jaarrond beschermde vogelnesten is er ook nog een lijst van soorten (categorie 5; zie www.vogelsendewet.nl of www.vbne.nl)). Deze nesten zijn niet jaarrond beschermd, tenzij zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden rechtvaardigen dat de nesten wel jaarrond beschermd worden. (Bijvoorbeeld bij schaars voorkomende koloniebroeders, wanneer die niet kunnen uitwijken naar een vervangende broedlocatie (was in zaak FF/75C/2015/0507.toek.jw aanvankelijk aan de orde voor kleine zilverreigers in het Sloegebied bij Vlissingen, totdat vervangend broedhabitat werd aangelegd).

Geef op een kaart weer waar vaste rust- en verblijfplaatsen, vaste vlieg- en migratieroutes en belangrijke foerageergebieden zich bevinden.

Ecologische functie plangebied

Uit de gegevens moet ook kunnen worden afgeleid wat de betekenis of functie van het gebied is voor de (populatie van de) soort (b.v. voorplantingsbiotoop, overwinteringsbiotoop, paarverblijven, migratieroutes, zomerverblijven, zomerbiotoop etc.). De Habitatrichtlijn is gericht op het waarborgen van de ecologische functionaliteit van voortplantings- en rustplaatsen, dat wil zeggen het verzekeren dat deze plaatsen een diersoort alle elementen blijven bieden die nodig zijn om zich succesvol te kunnen voortplanten of om te rusten. De Vogelrichtlijn is onder meer gericht op het waarborgen van de ecologische functionaliteit van nestplaatsen van vogels, dat wil zeggen het verzekeren dat deze nestplaatsen de betreffende vogels alle elementen blijven bieden die nodig zijn om succesvol te broeden en hun jongen groot te kunnen brengen. U kunt hierbij denken aan essentiële migratie- en vliegroutes en foerageergebieden, die van belang zijn voor de instandhouding en het als zodanig kunnen blijven functioneren van de soort op populatieniveau.¹⁰

Onderzoek ten behoeve van een effect op de staat van instandhouding

Voor het bepalen of er een verbod overtreden zal gaan worden, is slechts verspreidingsinformatie nodig van dat deel van het plangebied waar de activiteiten of werkzaamheden plaats gaan vinden of effect op zullen hebben en die leiden tot het overtreden van een verbodsbepaling. Per situatie kan dit verschillend zijn. Voor het bepalen of de activiteit/ werkzaamheden invloed hebben op de (gunstige) staat van instandhouding kan van een groter gebied dan alleen van het eigenlijke plangebied verspreidingsinformatie nodig zijn. Dit hangt af van de omvang van de (deel) populatie en het natuurlijke verspreidingsgebied.

Effectstudie

Het bepalen of de voorgenomen activiteit/werkzaamheden tot een overtreding leiden is per activiteit maatwerk en moet gebeuren door een deskundige die hiermee aantoonbaar ervaring heeft. De effectstudie moet helder en navolgbaar zijn en gebaseerd op de laatste wetenschappelijke kennis die beschikbaar is

⁷ ABRvS 15 februari 2012, 201102473/1/A3, ro 2.3.1.

⁸ HvJ 27 april 1988, zaak C-252/85 (Commissie tegen Frankrijk), ro. 9

⁹ Deze lijst wordt geactualiseerd door BIJ12

¹⁰ Zie LJN BV5108, ABRS, 15 februari 2012 of LJN BX8942 ABRS 3 oktober 2012

over ingreep-effectrelaties. Om de effecten van de voorgenomen activiteit/werkzaamheden te bepalen is het noodzakelijk om eerst goed te beschrijven wat de werkzaamheden gaan inhouden. De effectstudie moet onderbouwd aangeven of de functionaliteit van de voortplantingsplaatsen en vaste rust- of verblijfplaatsen tijdens en na uitvoer van de activiteiten gegarandeerd kan worden. Let in de effectbeschrijving op de volgende zaken:

- Beschrijf per soort en eventueel deelgebied wat het effect is van de activiteit/werkzaamheden
- Geef de aard en intensiteit van de effecten weer, b.v. hoeveel leefgebied zal verdwijnen, hoeveel exemplaren aan planten zullen er ongeveer verdwijnen, hoe lang zal er verstoring zijn
- Geef ook aan welke onderbouwing van de gehanteerde ingreep-effectrelaties gehanteerd wordt: waar komt deze vandaan (literatuurverwijzingen) en hoe zeker is het effect, is de benadering worst-case of niet?
- Maak onderscheid tussen permanente en tijdelijke effecten en geef aan hoe lang de tijdelijke effecten zullen duren.
- Breng in beeld waar en wanneer bepaalde maatregelen worden genomen ten gunste van beschermde soorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd.
- Beschrijf of de gunstige staat van instandhouding in het geding komt en zo ja wat de impact zal zijn
- Geef aan of cumulatieve effecten door andere activiteiten in de buurt van dit project ,kunnen optreden en of er toekomstige ontwikkelingen bekend zijn die de beschermde soort(en) ook zullen storen.

Een eerste indicatie van mogelijke effecten van ruimtelijke ingrepen kan worden nagezocht in de zogenaamde effectenindicator op de website <https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/effectenindicatorappl.aspx?subj=effectenmatrix&tab=1>

De effectenindicator geeft een indicatie van de kans op schadelijke effecten op beschermde soorten door activiteiten uit de omgevingsvergunning en de watervergunning. Dit doet zij voor een selectie van 34 soorten die beschermd zijn onder de Flora- en faunawet, welke soorten het meest voorkomen bij ruimtelijke activiteiten. De effectenindicator soorten geeft u géén informatie over de daadwerkelijke schadelijke effecten van een activiteit noch over de vraag of hierdoor de verbodsbepalingen Flora- en faunawet worden overtreden en/of afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Hiervoor is maatwerk vereist. Voor inschatting van effecten van specifieke activiteiten zijn ook thematische rapporten als naslagwerken beschikbaar, bijvoorbeeld:

Activiteiten in/bij gebouwen en stedelijke infrastructuur:

- Website <http://www.vleermuizenindestad.nl/>
- Website <http://www.batweter.nl>
- Website <http://gierzwaluwbescherming.nl/>
- *Anonymus*, 2016. Beschrijving, functies en belang van habitat-elementen van de Huismus. Stichting Witte Mus – Huismusbescherming Nederland, Andijk.

Beheer- en onderhoudswerkzaamheden in het buitengebied:

- *Anonymus*, 2012. Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen. Goedgekeurd door het Ministerie van economische zaken, Landbouw en Innovatie op [datum]. Versie: 21 september 2011. Unie van Waterschappen, Den Haag.
- *Anonymus*, 2013. Soortprotocollen Flora- en faunawet. Website <http://soortprotocollenflora-enfaunawet.stowa.nl/welcome.asp>. STOWA, Amersfoort.

Evenementen en broedvogels

- René Henkens, Maartje Liefing, Caspar Hallmann en André van Kleunen, 2012. Storen broedvogels zich aan het geluid van raceevenementen? Effect van de in 2010/2011 op het TT-Circuit Assen gehouden Superbike- en Superleague-evenementen op broedvogels in het Natura 2000-gebied Witterveld. Alterra-rapport 2288. Alterra, Wageningen.
- Reinders, M.J., Akoestisch onderzoek; prognoseonderzoek evenemententerrein Lent projectnr. 0246619. Revisie 02a. Ingenieursbureau Oranjewoud B.V. , Heerenveen.

Recreatie en verstoring(safstanden):

- Henkens, R.J.H.G.; Jochem, R.; Jonkers, D.A.; Molenaar, J.G. de; Pouwels, R.; Reijnen, M.J.S.M.; Visschedijk, P.A.M.; Vries, S. de, 2003. Verkenning van het effect van recreatie op broedvogels : literatuurstudie en koppeling modellen FORVISITS en LARCH. Werkdocument / Planbureau-werk in uitvoering 2003/29. Alterra, Wageningen.
- Krijgsveld, K.L., Smits, R.R. & J. van der Winden, 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels: Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Rapport nr. 08-173. Bureau Waardenburg, Culemborg.

- Henkens, R.J.H.G., M.E.A. Broekmeyer, A.G.M. Schotman, C.M. Goossen & R. Pouwels, 2012. Recreatie en Natuur: Kennis over effecten, kwetsbaarheid, handelingsperspectieven en monitoring van recreatie in Natura 2000-gebieden. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 2334.

Vuurwerk:

- Ottburg, F.G.W.A., J.G. de Molenaar & D.A. Jonkers, 2008. Vuurwerk & Vogels. Afwegingskader voor vergunningverlening ten aanzien van vuurwerkevenementen in en nabij Brabantse Vogelrichtlijngebieden. Alterra-rapport 1694.
- Smits, R.R. & R. Lensink, 2014. Beoordelingskader vuurwerkevenementen in Noord-Holland en de Natuur beschermingswet. Rapport nr. 14-043. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Wegen en spoorwegen:

- Hille Ris Lambers, I. *et al.* (2008). Bestaand gebruik van rijksinfrastructuur en Natura 2000-gebieden : verkenning van effecten van rijkswegen, spoorwegen en rijkskanalen als gevolg van bestaand gebruik, beheer en onderhoud en autonome ontwikkeling. Rapport nr. 07-124. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Windturbines:

- Witte, R.H. & S.M.J. van Lieshout, 2003. Effecten van windturbines op vogels. Een review van 20 jaar onderzoek. Rapport 03-046. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Winkelman, J.E., F.H. Kistenkas & M.J. Epe, 2008. Ecologische en natuurbeschermings-rechtelijke aspecten van windturbines op land. Alterra-rapport 1780. Alterra, Wageningen.
- Aarts, B. & Bruinzeel, L. (2009). De nationale windmolenrisicokaart voor vogels. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen/Altenburg & Wymenga, Veenhuizen.
- Limpens, H.J.G.A., M. Boonman, F. Korner-Nievergelt, E.A. Jansen, M. van der Valk, M.J.J. La Haye, S. Dirksen & S.J. Vreugdenhil, 2013. Wind turbines and bats in the Netherlands - Measuring and predicting. Report 2013.12, Zoogdiervereniging, & Bureau Waardenburg, Culemborg.

Zorgplicht

Wij wijzen er op dat u bij het uitvoeren van de werkzaamheden rekening dient te houden met alle in het wild levende dieren en planten, ongeacht of deze beschermd zijn. Dit houdt in dat u voorafgaand en tijdens de werkzaamheden, voor zover dat in redelijkheid gevergd kan worden, alles doet of nalaat om te voorkomen dat nadelige effecten op de soort worden voorkomen.

3. Soorten en verbodsbepalingen

Voor alle werkzaamheden zal per aanwezig beschermde soort bepaald moeten worden wanneer er sprake zal zijn van een overtreding van een verbodsbepaling.

Nieuw ten opzichte van de regelgeving van vóór 1 januari 2017 is de toevoeging van “opzet” in verschillende verbodsbepalingen. Dat wil zeggen dat als een soort “per toeval” bijvoorbeeld wordt gedood, er geen sprake (meer) is van het overtreden van een verbodsbepaling. Onder opzet wordt volgens het Hof van Justitie ook de voorwaardelijke opzet verstaan, dat wil zeggen dat een handeling wordt verricht waarbij bewust de aanmerkelijke kans wordt aanvaard dat deze handeling schadelijke gevolgen kan hebben voor de soort.¹¹ Het Hof heeft tevens bevestigd dat handelingen die worden verricht in het kader van normaal gebruik van de bodem voor landbouw-, bosbouw- en visserijdoeleinden, vallen onder de reikwijdte van het opzetvereiste in de verbodsbepalingen van artikel 5 van de VR.¹² Voor activiteiten zoals ruimtelijke ingrepen zal veelal sprake zijn van het aanvaarden van de aanmerkelijke kans dat de handeling schadelijke gevolgen kan

¹¹ HvJ 30 januari 2002, zaak C-103-00 (Commissie tegen Griekenland), ro 36, 39, 43 ev; HvJ 18 mei 2006, zaak C-221/104 (Commissie tegen Spanje), ro 71. Zie ook Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the habitats Directive 92/43/EEC, final version, februari 2007, blz 36

¹² HvJ 17 september 1987, zaak C-412/85 (Commissie tegen Duitsland), ro 15-17

hebben voor een soort, indien het gaat om locaties binnen het verspreidingsgebied van een soort, waar ook geschikt leefgebied aanwezig is

Van belang is ook dat als het gaat om vogels¹³, dat het verbod op het opzettelijk storen van vogels niet geldt, indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de vogelsoort.

Voor vogels is nog het volgende van belang. Alle beschermde inheemse vogelsoorten vallen onder het beschermingsregime van de Vogelrichtlijn (artikel 3.1 tot en met 3.4) Dit geldt ook voor de vogels die onder Bern en Bonn vallen.¹⁴ Onder deze vogelsoorten worden alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie verstaan¹⁵. Deze vogelsoorten zijn opgenomen in de 'List of birds of the European Union – June 1999'¹⁶ (die jaarlijks wordt bijgewerkt) en die te vinden is onder de link

http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/eu_species/list_birds_en.htm. In Nederland voorkomende exoten onder de broedvogels die niet op deze lijst staan zijn onder meer heilige Ibis, chileense flamingo, zwarte zwaan, zwaangans/chinese knobbelgans, indische gans, keizergans, magelhaengans, nijlgans, muskuseend, mandarijneend, carolinaeend, rosse stekelstaart, kip, blauwe pauw, halsbandparkiet, grote alexanderparkiet, monniksparkiet, bruinkopdiksnavelmees en huiskraai¹⁷. Van deze soorten zijn nesten noch individuen wettelijk beschermd¹⁸. Dit geldt in Noord-Holland ook voor verwilderde gedomesticeerde soorten als de soepgans of boerengans (gedomesticeerde vorm van grauwe gans), de soepeend (gedomesticeerde vorm van de wilde eend) en de stadsduif (gedomesticeerde vorm van de rotsduif). Oorspronkelijk geïntroduceerde vogelsoorten die inmiddels als inheems in de EU worden beschouwd zijn grote canadese gans en fazant¹⁹.

Niet alle werkzaamheden zullen noodzakelijkerwijze leiden tot overtreding van één of meer verbodsbepalingen. Bijvoorbeeld omdat in het gebied geen beschermde soorten voorkomen of voor de soort een vrijstelling geldt of voor de activiteit een gedragscode van toepassing is. Het kan ook zijn dat u maatregelen treft zodat er voor een of meerdere soorten op geen enkele wijze een verbodsbepaling wordt overtreden. Zie in dat verband de toelichting op vraag 2

Onder 3.2 dient u duidelijk aan te geven voor welke periode u een ontheffing vraagt. De duur van de ontheffingsperiode is gekoppeld aan de duur van de werkzaamheden. Wees zo realistisch mogelijk bij het inschatten van de benodigde periode, houdt hierbij ook rekening met eventuele vertragingen in de uitvoering van de werkzaamheden door weersomstandigheden, benodigde tijd voor vergunningverlening en subsidieverlening, etc.

4. Activiteitenplan

U dient -voor zover van toepassing- in het activiteitenplan minimaal de volgende informatie te geven:

Adres, postcode, gemeente en provincie van de locatie(s) waar de activiteiten worden uitgevoerd

¹³ Dit geldt niet voor de vogels die onder Bonn en Bern vallen

¹⁴ In een situatie waarin 2 beschermingsregimes van toepassing zijn (verklaard) geldt het strengste beschermingsregime.

¹⁵ Artikel 1 lid 1 van de EU-Vogelrichtlijn.

¹⁶ Dat deze lijst gehanteerd moet worden volgt uit ECLI:NL:RVS:2012:BV0107.

¹⁷ Gebaseerd op: a) List of Bird Species introduced in the European Territory of the Member States with an established breeding population op ec.europa.eu ; b) Lensink R, Ottens G, van der have T, 2013. Vreemde vogels in de Nederlandse vogelbevolking: een verhaal van vestiging en uitbreiding. Limosa 86: 49-67; c) SOVON Vogelonderzoek Nederland. 2011. Risicoanalyse van geïntroduceerde ganzensoorten in Nederland. SOVON-informatierapport 2010-06. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen. d) Nieuwsbrief 'Kijk op exoten', nrs. 11, 12, 13 en 16 (2015/2016), Stichting RAVON, Nijmegen; e) losse informatie over de herkenning en verspreiding van exotische vogelsoorten op www.sovon.nl.

¹⁸ Mede gebaseerd op: ECLI:NL:RVS:2012:BV0107

¹⁹ Conform de genoemde 'List of birds of the European Union – June 1999'.

Als een adres ontbreekt, voldoet een kadastrale aanduiding.

Omschrijving activiteiten en werkzaamheden

Geef aan welke werkzaamheden gaan plaatsvinden. Geef zo nodig de intensiteit weer. Ook de indirecte effecten dienen genoemd te worden, bijvoorbeeld extra verkeersbewegingen tijdens de bouwfase. Het uitwerken van de activiteit is gewenst tot op een hoog detailniveau, bijvoorbeeld welke bomen worden gerooid, welke sloten worden gedempt of verbreed, welke huizen worden gesloopt en waar wordt het zandlichaam opgespoten. Niet alle werkzaamheden hoeven te worden beschreven: alleen die een effect kunnen hebben op beschermde soorten. Indien u vooraf maatregelen treft die bewezen effectief zijn, zogenaamde mitigerende maatregelen, en die er voor zorgen dat effecten op de soort worden voorkomen en dus geen verbodsbepaling wordt overtreden, dan dient u deze wel opnemen in het activiteitenplan. Geef daarbij duidelijk aan dat voor de soort waarop deze maatregelen betrekking hebben, géén ontheffing wordt gevraagd. Deze is namelijk niet nodig! Overige maatregelen die effecten op de soort tot een minimum beperken dienen ook te worden beschreven. In de planvorming vinden vaak aanpassingen plaats op basis van nieuwe inzichten, overleg met belanghebbenden of eisen vanuit de maatschappij. Nadat eventuele aanvullende informatie bekend is kan definitief in beeld worden gebracht welke werkzaamheden waar, wanneer en hoe plaatsvinden. Deze definitieve plannen zijn de basis voor een eventuele ontheffing.

Ingetekende topografische kaart, omschrijving huidige situatie van gebied en positie ten opzichte van natuurgebieden

Geef duidelijk aan waar de activiteit/werkzaamheden plaatsvinden, dit is het zogenaamde plangebied. Dit kan gebeuren op een voldoende duidelijke topografische kaart of luchtfoto. In sommige gevallen kan een aanduiding van de locatie op basis van adres/postcode/gemeente of de geografische coördinaten van de locatie ook voldoende zijn. Indien in het plangebied verschillende werkzaamheden op bepaalde plekken plaatsvinden, is het noodzakelijk om de locaties van de afzonderlijke werkzaamheden aan te geven. Bepaalde werkzaamheden kunnen ook buiten het plangebied een effect hebben. Voorbeelden hiervan zijn verdroging door grondwateronttrekking of verkeersbewegingen tijdens de bouwfase. Dit betekent dat het uiteindelijke gebied waar de effecten optreden groter kan zijn dan het plangebied. Dit noemen we de invloedssfeer van het plangebied. Geef dit duidelijk aan op de kaart of de luchtfoto.

Geef hier ook een korte schets van de huidige staat van het gebied. Wat voor soort gebied is het? Waar wordt de grond voor gebruikt? Welke activiteiten vinden er nu al plaats? Geef aan wat de eindsituatie van het gebied is nadat de activiteit/werkzaamheden zijn beëindigd. Geef ook aan of de locatie in of nabij een Natura 2000-gebied ligt. U dient zelf te beoordelen of u een aanvraag dient in te dienen vanwege de Natuurbeschermingswet.

Verspreiding van beschermde soorten op en nabij de uitvoeringslocatie

U dient de aanwezigheid te beschrijven van alle relevante beschermde soorten met, zover van toepassing, hun vaste rust- en verblijfplaatsen of groeiplaatsen. Omschrijf met behulp van de verspreidingsinformatie de functie van het gebied voor de aanwezige populatie en voor de soorten in het algemeen..

Manier waarop u de activiteiten wilt uitvoeren, beschrijving zorgvuldig handelen

Geef ook aan op welke wijze de uitvoering plaatsvindt, bijvoorbeeld bij bouwwerkzaamheden kan de fundering worden aangelegd door een damwand te slaan en de bouwput droog te pompen of er kan gewerkt worden met onderwater-beton. Baggerwerkzaamheden kunnen worden uitgevoerd met machines met een gesloten bak of met een open bak of een zuiginstallatie. Maaiwerkzaamheden kunnen worden uitgevoerd van binnen naar buiten of van buiten naar binnen. Elke wijze van uitvoering kan andere effecten hebben op beschermde soorten.

Beschrijf ook hoe invulling wordt gegeven aan de zorgplicht. Aanbevolen wordt om voor de werkzaamheden een "ecologisch werkprotocol" op te stellen, waarin alle relevante zaken vermeld staan. Het is dat wenselijk

dat iedere betrokkene bij de werkzaamheden hiervan op de hoogte is en handelt overeenkomstig het protocol.

Doel en belang van uw activiteiten

Uit de beschrijving van het doel van de activiteit moet het belang zijn af te leiden: is het een individueel, lokaal of nationaal belang, etc. Daarnaast moet uit de omschrijving van het doel kunnen worden opgemaakt dat er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

Planning en onderbouwing van activiteiten

Van belang hierbij zijn de doorlooptijd van het project, de periode waarvoor ontheffing wordt aangevraagd en de perioden waarin de werkzaamheden plaatsvinden. De periode waarin de werkzaamheden worden uitgevoerd kán bepalend zijn of een verbodsbepaling wordt overtreden, bv. dezelfde type werkzaamheden kunnen in het ene seizoen wel en in het andere seizoen niet leiden tot overtreding van verbodsbepalingen.

Maatregelen om schade aan de soort(en) te voorkomen of te beperken en/of maatregelen om onvermijdelijke schade aan de soort(en) te herstellen

Omschrijf hier de toepassing van mitigerende maatregelen. Voorbeelden van mitigerende maatregelen zijn het wegvangen en verplaatsen van individuele exemplaren naar een geschikt gebied in de directe omgeving of het gefaseerd uitvoeren van uw werkzaamheden. Als er voor wordt gekozen een niet bewezen effectieve maatregel te treffen, dient beredeneerd te worden waarom de gekozen maatregel effectief is in het specifieke geval. Als de functionaliteit van bijvoorbeeld een verblijfplaats niet kan worden gegarandeerd, kan het noodzakelijk zijn de voortgang van de populatie te monitoren om de gunstige staat van instandhouding te kunnen garanderen. Als uit monitoring blijkt dat de getroffen maatregelen onvoldoende effectief zijn, kan met aanvullende maatregelen worden bijgestuurd. Met name bij niet bewezen effectieve maatregelen kan het bevoegd gezag vragen de monitoringsgegevens ter goedkeuring over te dragen. Het bevoegd gezag kan naar aanleiding van de monitoringsgegevens extra maatregelen opleggen. Maatregelen die effecten voor de soort achteraf herstellen dient u hier ook te noemen. Als de getroffen maatregelen niet voldoende zijn om een negatief effect te voorkomen, moet gekeken worden of het mogelijk is compenserende maatregelen te treffen. Deze maatregelen zijn bedoeld om eventuele restschade weg te nemen. Als compenserende maatregelen getroffen moeten worden, houdt dit per definitie in dat de functionaliteit van de vaste rust- de verblijfplaats niet behouden kan blijven. Er is namelijk pas een noodzaak tot compensatie, als de functies van het leefgebied (tijdelijk) onherstelbaar beschadigd of vernield zijn. Deze maatregelen kunnen binnen of buiten het plangebied worden genomen en dienen functioneel te zijn, voordat een verblijfplaats en/of leefgebied wordt aangetast. Geef hierbij ook het tijdstip en de locatie van deze mitigerende en compenserende maatregelen aan.

Beschrijving alternatieven en reden waarom u die alternatieven niet gebruikt

Voor het verkrijgen van een ontheffing voor het overtreden van de verbodsbepalingen is het noodzakelijk dat is aangetoond dat er geen andere bevredigende oplossing is. Dit betekent dat u voor alle beschermde soorten dient aan te tonen dat er geen alternatief is voor de voorgenomen activiteit, die geen of minder negatieve effecten heeft voor de betreffende soort(en). Het alternatievenonderzoek dient zowel gericht te zijn op de locatieafweging als op de inrichtings- en uitvoeringsalternatieven. Hierbij gemaakte afwegingen moeten goed worden onderbouwd. Afwegingen op basis van financiële of bestuurlijke wenselijkheid zijn niet automatisch voldoende. Wel geldt het proportionaliteitsbeginsel. Indien de effecten zeer beperkt, tijdelijk en/of zelfs positief van aard zijn, zal dit criterium minder snel problemen opleveren. De alternatievenafweging die gemaakt wordt in het kader van een milieu-effectrapportage, kan in het algemeen niet worden gebruikt als onderbouwing voor het al dan niet aanwezig zijn van andere bevredigende oplossingen. Immers bij de alternatievenafweging van de mer worden meerdere aspecten tegen elkaar afgewogen en kunnen “minnen tegen plussen worden weggestreept”. Bij de andere bevredigende oplossing mag voor geen enkele beschermde soort waarvoor ontheffing wordt aangevraagd een “min” optreden.

Vanwege het bepalen of er andere bevredigende oplossingen aanwezig zijn, is het gewenst om al vroeg in de planvorming het belang en de functie van het plangebied voor beschermde soorten in beeld te brengen.

Wanneer (strikt) beschermde soorten aanwezig zijn in het plangebied, moet worden overwogen of het voorgenomen plan niet op een andere locatie kan worden uitgevoerd. Ook is het mogelijk een andere oplossing voor het probleem te vinden, of bij het inrichtingsplan op dusdanige wijze rekening te houden met de aanwezige soorten en hun habitats, dat de effecten geminimaliseerd worden. Wanneer dit niet mogelijk is en de plannen wel nodig zijn in het kader van een wettelijk belang, moeten de plannen zodanig worden uitgevoerd dat de effecten worden geminimaliseerd.

Deskundige die betrokken is bij uw activiteiten en zijn/haar kwalificaties

Voor het omgaan met beschermde soorten is vaak zeer specialistische ecologische kennis vereist. Het kan vaak verstandig zijn om een deskundige in te schakelen, waarbij u dient te letten op de kwalificaties van de deskundige. De deskundige moet aantoonbare ervaring hebben met de situatie en kennis hebben van de soort specifieke ecologie. U blijft wel zelf verantwoordelijk voor de aanvraag. Doet uw adviseur aanbevelingen? Geef dan in uw aanvraag expliciet aan of u deze aanbevelingen overneemt.

Korte en lange termijn effecten op de beschermde soort(en)

Maak onderscheid tussen activiteiten die slechts tijdelijk van aard zijn -bijvoorbeeld alleen tijdens de aanlegfase- en activiteiten die permanent gaan plaatsvinden. Een hotel met 40 slaapplekken kan het eindresultaat zijn, terwijl de werkzaamheden betrekking hebben op de kap van een aantal bomen, vervolgens het tijdelijk bemalen om wateroverlast tijdens de bouw te voorkomen en tot slot het daadwerkelijk bouwen met extra verkeersbewegingen van zwaar bouwverkeer.

Verantwoording van gebruikte gegevens

Geef aan hoe de informatie welke u gebruikt heeft ten aanzien van de beschermde soorten is verzameld. De informatie dient zo actueel mogelijk en verifieerbaar te zijn.

Omschrijving dwingende reden van groot openbaar belang

Onderbouw de dwingende reden. Het belang "dwingende reden van groot openbaar belang" heeft betrekking op activiteiten die van algemeen, breed maatschappelijk belang zijn. U moet dit in de beschrijving duidelijk maken. Uw activiteiten mogen niet enkel ten goede komen aan een particulier, aan enkelen of een beperkte regio. Daarnaast moet het openbare belang 'van groter gewicht' zijn. In de meeste gevallen is dat alleen het geval bij een lange termijn belang.

In deze fase is het ook raadzaam om na te gaan of er voor de geplande werkzaamheden een door de staatssecretaris goedgekeurde gedragscode voorhanden is en of daar gebruik van kan worden gemaakt bij de uitvoering van de werkzaamheden. De staatssecretaris heeft op 25 juli 2016 tijdelijke verlengingen van 15 gedragscodes²⁰ goedgekeurd. **Let op**.....deze gedragscodes hebben betrekking op soorten die onder de oude regelgeving beschermd waren!

Is er geen gedragscode voorhanden, dan kan overwogen worden er een op te stellen en ter goedkeuring over te leggen aan de minister van Economische Zaken. Punten van overweging zijn: wordt het type werkzaamheid vaker uitgevoerd, past de benodigde tijd die het opstellen vergt in de planning van het project, het beschermingsniveau van de aanwezige soorten binnen de invloedssfeer van het plangebied, etc.

5. Belangen

---

²⁰ Bosbeheer; gemeenten Amsterdam, Barneveld, Culemborg, Langedijk, Rheden en Utrecht; havenbedrijf Rotterdam, Rijkswaterstaat, Stadswerk, ruimtelijke ontwikkeling 7 inrichting, Stichting Bodembeheer Krimpenerwaard, Stichting Buisleidingenstraat, Unie van Waterschappen en de vereniging van drinkwaterbedrijven VEWIN.

Motivatie belang(en) Vogelrichtlijn (artikel 3.1 Wnb) en/of Habitatrichtlijn (artikel 3.5 Wnb)

Een ontheffing kan alleen verleend worden indien de activiteit nodig is op grond van een in de wet genoemde belang.

Onder 5 kruist u aan op basis van welk belang u de ontheffing aanvraagt. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de verschillende beschermingsregimes: Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en overige soorten, omdat de mogelijke belangen verschillen per van toepassing zijnde beschermingsregime.

Er kunnen verschillende belangen van toepassing zijn, omdat de soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd onder verschillende beschermingsregimes kunnen vallen. Bijvoorbeeld de aanleg van een weg kan in het belang van de Volksgezondheid (VR), kan een andere dwingende reden van groot openbaar belang omvatten (HR) en kan in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden zijn (overige soorten). Kruis daarom alle belangen aan die van toepassing zijn op de activiteiten.

Het belang dient overtuigend te worden aangetoond en kenbaar (en dus expliciet) worden afgewogen tegen het belang van het behoud (van het leefgebied) van de soort. De onderzoeksrapporten om het belang aan te tonen moeten actueel zijn en een gedetailleerd inzicht bieden in de onderzoeksgegevens die aan de resultaten van het onderzoeksrapporten ten grondslag liggen²¹.

Onderstaand worden een aantal voorbeelden genoemd van de meest toegepaste belangen.

De volksgezondheid en openbare veiligheid:

Deze belangen zijn van toepassing onder alle beschermingsregimes. Voorbeelden zijn:

- Reconstructie van een autoweg met als gevolg een beperking van de verslechtering van de luchtkwaliteit, een beperking van de verkeersveiligheid en voorkoming van een aantal vormen van overlast²².
- Beveiliging tegen overstromingen²³ of wateroverlast;
- Windmolenparken in het kader van de klimaatverandering en elektriciteitsvoorziening²⁴.
- De realisatie van een hoogspanningsverbinding²⁵;
- De aanleg van een weg in verband met o.a. de leefbaarheid van de dorpskernen (volksgezondheid)²⁶;

Bescherming van (wilde) flora en fauna of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats

Dit belang kan bijvoorbeeld worden aangevoerd in geval van natuurontwikkeling door ontpoldering of bij het aanleggen van een ecoduct.

Andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten

Deze belangen kunnen worden toegepast bij HR en Bonn en Bern soorten²⁷ en de overige soorten. Deze belangen hebben betrekking op activiteiten die van algemeen, breed maatschappelijk belang zijn. Het betreft hier dus geen activiteiten die enkel ten goed komen aan een particulier, aan enkelen of aan een beperkte

²¹ ABRvS 16 juli 2003, ECLI:NL:RVS:2003:AH9872 en ABRvS 18 februari 2015, ECLI:NL:RVS:2015:425

²² ABRvS 21 maart 2012, ECLI:NL:RVS:2012:3654, r.o. 2.7.1.

²³ ABRvS 12 november 2014, ECLI:NL:RVS:2014:4074, r.o. 27.3.

²⁴ ABRvS 4 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1227.

²⁵ ABRvS 29 december 2010, ECLI:NL:RVS:2016:465.

²⁶ ABRvS 18 maart 2013, ECLI:NL:RBNNE:2013:BZ4503 r.o. 9.4. In het belang van de volksgezondheid was de ontheffing voor vogels toereikend gemotiveerd.

²⁷ Muv de Bonn en Bern vogels

regio.²⁸ Een financieel goedkopere oplossing, terwijl andere oplossingen ook reëel zijn, wordt ook niet aangemerkt als een dwingende reden van groot openbaar belang. Ook oplossingen voor korte termijn vallen hier niet onder.

Voorbeelden waarin dit belang is geaccepteerd zijn:

- aanleg van de autosnelweg A20 door Duitsland (werkgelegenheid en economie);
- het open houden en uitbreiden van een kolenmijn in Duitsland (energievoorziening en economie);
- Hogesnelheidslijn (infrastructuur);
- Mainportontwikkeling Rotterdam (economie en voor het milieu gunstige effecten);
- De aanleg van een waterreservoir in Spanje voor de watervoorziening;
- irrigatie, wanneer dit wezenlijke gunstige effecten voor het milieu heeft (irrigatie staat niet in verhouding tot het belang van de menselijke gezondheid of openbare veiligheid);
- drinkwatervoorziening als niet op een andere wijze in deze behoefte kan worden voorzien (menselijke gezondheid en economie);
- aanleg rijksweg 73 in Limburg;
- aanleg van grensoverschrijdend bedrijventerrein Heerlen/Aken;
- windparken (de omvang van het windpark speelt hierbij geen rol²⁹);
- saneringen ten behoeve van het milieu;
- baanverlenging op een luchthaven (versterking infrastructuur, bereikbaarheid regio en regionale economie)³⁰;
- heropening/aanleg van een kanaal (werkgelegenheid)³¹;
- De aanleg van een weg in verband met o.a. verbetering van de bereikbaarheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid en sociaal-economische structuur³² ;

Voorbeeld waarin dit belang niet is geaccepteerd:

- De bouw van een motelcomplex³³

Ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden en bestendig beheer of onderhoud

Deze belangen zijn alleen toepasbaar bij het vragen van een ontheffing voor overige soorten. Het kan hierbij gaan om grote projecten, zoals werkzaamheden in het kader van landinrichting, de aanleg van wegen, bedrijventerreinen, havens of woonwijken, als op relatief beperkte activiteiten, zoals de bouw van een schuur of de verbouwing van een huis. Natuurontwikkeling kan ook vallen onder deze ontheffingsgrond³⁴. Vaak gaat het om ingrijpende veranderingen die leiden tot functieverandering of uiterlijke verandering van een gebied. Ook ingrijpende veranderingen in beheer (bijvoorbeeld vanwege achterstallig onderhoud) of gebruik worden gezien als werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling. Het betreft vaak activiteiten en werkzaamheden die eenmalig plaatsvinden, bijvoorbeeld in het kader van achterstallig onderhoud, een nieuwe inrichting van een gebied, constructie- en bouwwerkzaamheden of een functieverandering.

Voorbeelden:

- Aanleg van een stadswijk of een bedrijvenpark;
- Realisatie van een natuurontwikkelingsproject;
- Bouw of verbouw van een gebouw;

²⁸ Tenzij het om werkgelegenheid gaat, zie ABRvS 16 juli 2003, ECLI:NL:RVS:2003:AH9872 en ABRvS 18 februari 2015, ECLI:NL:RVS:2015:425

²⁹ ABRvS 18 februari 2015, ECLI:NL:RVS:2015:438

³⁰ ABRvS 5 maart 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BV8741

³¹ ABRvS 22 januari 2014, ECLI:NL:RVS:2014:112 en ABRvS 18 februari 2015, ECLI:NL:RVS:2015:425

³² ABRvS 18 maart 2013, ECLI:NL:RBNNE:2013:BZ4503 r.o. 9.6

³³ Rechtbank Haarlem, 28 november 2003, ECLI:NL:RBHAA:2003:AN9193

³⁴ Kamerstukken II 2011-2012, 33 348, nr 3, p. 266.

- Het verdubbelen van de omvang van een wateronttrekking;
- Verrichten van achterstallig onderhoud;
- Woningbouw;
- Aanleg van infrastructuur;
- Realisatie van een bedrijventerrein;
- Natuurontwikkeling; sloop van woningen; slootdemping;
- Incidentele kap van bomen of bosschages (dus niet regulier afzetten van een houtwal);
- Verwijderen van vegetatie;
- Achterstallig onderhoud aan watergangen;
- Toepassen van nieuwe beheermaatregelen (zoals het verhogen van een maaifrequentie);
- Oprichten van windmolens;
- Geplande werkzaamheden aan waterkeringen; aanleg van gas- of elektriciteitsleidingen; landwinning;
- Aanleg van een golfterrein;
- Renovatiewerkzaamheden aan kades of gebouwen.

Calamiteiten

Voor echte calamiteiten, zoals acuut vereiste dijkverstekingingen om overstromingen te voorkomen of bij het dichten van een gaslek in een bebouwde omgeving, zal in het algemeen geen tijd zijn om een ontheffingsprocedure op te starten. Dan raden wij u aan om contact op te nemen met de OD NHN, wanneer wordt vermoed dat beschermde soorten kunnen worden of werden geschaad. Het kan noodzakelijk zijn om dan achteraf maatregelen te treffen om de gunstige staat van instandhouding alsnog zo veel mogelijk te waarborgen.

Algemeen belang

Voor overige soorten is sedert 1 januari 2017 het ‘algemeen belang’ opgenomen in de wet. Het “algemeen belang” is bedoeld als restcategorie ten opzichte van de hiervoor genoemde belangen.

Voor beschermde soorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd, moet worden aangetoond dat de gunstige staat van instandhouding (GSVI) van de soort niet in het geding komt. Het begrip gunstige staat van instandhouding komt in de Vogelrichtlijn niet voor. In de Wnb is in artikel 3.3,4^e lid onder c ten aanzien van vogels geregeld dat de activiteit niet mag leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort. Blijkens jurisprudentie³⁵ mag bij de beoordeling hiervan uitgegaan worden van het begrippenkader van de HR

In de Habitatrictlijn wordt de gunstige staat van instandhouding als volgt gedefinieerd:

staat van instandhouding van een soort: het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het in artikel 2 bedoelde grondgebied.

De staat van instandhouding wordt als “gunstig” beschouwd wanneer :

- *uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en;*
- *het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en;*

³⁵ 1 maart 2012; ECLI:RVS:2012:BV7500

- *er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.*

Uit deze definitie is af te leiden dat voor de onderbouwing dat de GSVI niet in het geding is, de volgende criteria van belang kunnen zijn:

- de omvang van de populatie
- de verspreiding van de populatie
- het leefgebied, de functionaliteit van het leefgebied en het natuurlijke verspreidingsgebied
- toekomstperspectief

Het Min. EZ heeft voor soorten die vaak een rol spelen bij ruimtelijke ingrepen de zogenaamde “soortenstandaards” gemaakt. Hierin wordt per soort invulling gegeven aan deze criteria. Daarbij wordt ook aangegeven welke maatregelen bruikbaar (kunnen) zijn om negatieve effecten op de Gsvl te verminderen en te voorkomen. Voor soorten waarvoor geen soortenstandaard beschikbaar is, dient u zelf voor deze gegevens te zorgen. (zie toelichting op onderzoek)

De bepaling van effecten op de GVI ten aanzien van deze soorten gaat in beginsel uit van de gedachte dat “hoe zeldzamer de soort hoe groter de kans dat naar een lokale populatie moet worden gekeken”. Uit de jurisprudentie blijkt dat feitelijk sprake is van een vergrotende ladder waarop de effectbeoordeling kan plaatsvinden. Deze is als volgt: lokaal → regionaal → nationaal → Europees

Hierbij hanteren wij in ieder geval de volgende definitie voor bovenstaande begrippen (niet-limitatief):

Schaalniveau

lokaal	De omvang van de (deel) populatie is bepalend; bij dwergvleermuizen gaat het bijvoorbeeld om een deelpopulatie in een stadswijk, bij een vlinder om een stukje duingrasland, bij de bever om een onderdeel van het stroomgebied
regionaal	Het geografische afgebakende gebied waarbinnen de soort voorkomt of voor kan komen binnen de actieradius van de betreffende soort ten opzichte van de project- of planlocatie.
nationaal	Nederland
Europees	De Europese lidstaten van de Europese Unie.

De GSVI van een soort dient in zijn algemeenheid op lokaal en –indien van toepassing- op regionaal niveau worden bekeken³⁶. Hierbij is ook van belang hoe groot de omvang van de populatie is. Een populatie is een groep van individuen behorende tot dezelfde soort. Het gaat hierbij om soorten die in het wild leven en van nature voorkomen in het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort. Het natuurlijke verspreidingsgebied is het ruimtelijk omgrensde gebied waarbinnen een soort zich in het wild bevindt of zich zou kunnen bevinden, omdat de habitat geschikt is voor die soort. Een soort hoeft niet daadwerkelijk aanwezig te zijn op alle plekken in het natuurlijke verspreidingsgebied. Het gebied waar de soort zich bevindt kan versnipperd gelegen zijn (bv alleen in rivierbegeleidende bossen). Een soort kan ook tijdelijk in een deel van zijn natuurlijke verspreidingsgebied aanwezig zijn (bv alleen in broedperiode) of over een gebied heen vliegen (trekvoegels en vleermuizen)

³⁶ Zie o.a. ABRvS 25 juni 2008 (200706598/1) + ABRvS d.d. 14 januari 2015: 201405449/1/A3: Rapen kievitseieren Friesland

Onderstaand volgt per verbodsbepaling een toelichting. Hierbij wordt –indien noodzakelijk– onderscheid gemaakt tussen de verschillende beschermingsregimes.

Verbod om (opzettelijk) te (ver)storen; (3.1,4^e en 5^e lid respectievelijk 3.5,2^e lid):

Voor vogels en andere diersoorten geldt een verbod om opzettelijk te (ver)storen. Voor vogels geldt dit verbod niet, indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding³⁷. Voor een nadere toelichting op het begrip “opzettelijk” wordt verwezen naar de toelichting bij vraag 3.

Vogels:

Bij het beantwoorden van de vraag of de storing van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding, is de doelstelling zoals neergelegd in artikel 1 van de VR van belang: het duurzaam in stand houden van de populatie van alle in het wild levende vogelsoorten. Onder wezenlijke invloed wordt verstaan: “een wezenlijke negatieve invloed op een beschermde soort”. Of daar sprake van is hangt af van allerlei omstandigheden. Verstoring buiten het de kwetsbare periode³⁸ zal in de meeste gevallen niet van wezenlijke invloed zijn op de staat van instandhouding van de soort, omdat de vogel makkelijk kan uitwijken naar een andere plek en/of leefgebied. Daarbij is wel van belang hoe lang de storing duurt. Is deze tijdelijk van aard, dan kan de vogel weer terugkeren naar de verblijfplaats en/of foerageerplek. In dat geval is er geen sprake van “wezenlijke invloed op de staat van instandhouding”³⁹. Is de storing langdurig maar zijn er voldoende alternatieven in de nabije omgeving (e.e.a. afhankelijk van de actieradius van de soort), dan kan de soort het negatieve effect zelf teniet doen en is er evenmin sprake van een wezenlijke invloed op de staat van instandhouding

Bonn en Bern vogels en overige soorten (niet zijnde vogels).

Voor deze soorten gaat het niet om de vraag of de storing van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding, maar om de vraag in welke situaties het verstoren van de soort afbreuk doet aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan. Het verhaal over storing en wezenlijke invloed bij vogels gaat hier ook op met dien verstande dat voor deze soorten een procedure moet worden gevolgd voor het verkrijgen van een ontheffing.

Verbod om opzettelijk te doden⁴⁰ (3.1.,1^e lid respectievelijk 3.5,1^e en 3^e lid en 3.10, 1^e lid onder a)

Het uitgangspunt is dat het doden van soorten moet worden voorkomen. In beginsel wordt ontheffing voor het opzettelijk doden niet verleend. Er moeten dan ook maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat deze verbodsbepaling niet wordt overtreden (Zie voor maatregelen de toelichting op vraag 4).

ORNIS-criterium

Er zijn echter situaties waarin wel een ontheffing mogelijk is als het verbod om te doden wordt overtreden. Het gaat daarbij om projecten waarbij jaarlijks een terugkerend aantal slachtoffers vallen, zoals bij de exploitatie van windparken en hoogspanningsverbindingen. In dat geval, kan de GSvl worden getoetst aan het ORNIS-criterium. Dit criterium houdt in dat indien een effect van een initiatief leidt tot een additionele sterfte van de lokale populatie dat minder is dan 1% van de jaarlijkse natuurlijke landelijke sterfte van de soort, er geen aantoonbaar effect is op de populatieomvang van de soort en er daardoor dus ook geen

³⁷ Deze uitzondering geldt niet voor de vogels die onder de verdragen van Bonn en Bern vallen

³⁸ Onder kwetsbare periode wordt verstaan de broedperiode en de ruiperiode.

⁴⁰ Het verbod om te vangen blijft hier buiten beschouwing, omdat dit bij activiteiten als ruimtelijke ingrepen niet aan de orde zal zijn

negatief effect te verwachten is op de (gunstige) staat van instandhouding van de soort. Het ORNIS-criterium wordt ook wel het “1%-criterium genoemd”. Dit criterium kan alleen worden toegepast indien andere wetenschappelijk onderbouwde criteria ontbreken (ABRvS, 4 mei 2016, zaaknr. 201504506/1/R6 Windpark Wieringermeer).

Om te kunnen bepalen of de additionele sterfte blijft binnen het 1% criterium, dient de populatie op lokaal en mogelijk regionaal niveau in beeld te worden gebracht, afhankelijk van de actieradius van de soort. Er moet daarbij een gemotiveerde inschatting worden gemaakt van het aantal te verwachten slachtoffers als gevolg van het project. Dit aantal moet worden afgezet tegen de 1% van de natuurlijke landelijke sterfte om het effect van het aantal slachtoffers op de staat van instandhouding te kunnen bepalen. De Afdeling heeft dit criterium diverse keren geaccepteerd voor vogels⁴¹. Sedert 18 februari 2015⁴² is dit criterium ook geaccepteerd voor vleermuizen. In voorliggende zaak achtte de Afdeling het niet onredelijk dat de 1% norm is toegepast op de gewone en de ruige vleermuis in relatie tot de realisatie van Windpark Sabina Henricapolder daar vleermuispopulaties voldoende gelijkwaardig zijn aan vogelpopulaties. In deze zaak heeft men de landelijke populatie gewone dwergvleermuizen genomen (naar zo blijkt is dit de populatie ten tijde van het moment dat in NL de Habitatrichtlijn in werking trad [1994]⁴³) welke vervolgens worst-case is vertaald naar een dichtheid en populatie op lokaal niveau.

Verbod om nesten, rustplaatsen en voortplantingsplaatsen opzettelijk te beschadigen, vernielen of weg te nemen (3.1, 2e lid respectievelijk 3.5, 4e lid) en 3.10, 1e lid onder b)

Om de betrokken soort in zijn natuurlijke verspreidingsgebied te laten voortbestaan is het van belang de populatie én de functie van het plangebied voor de betreffende in kaart te brengen. Als door gevolg van een project functies binnen het projectgebied worden aangetast, dienen alternatieven te worden aangeboden welke in kwantiteit en kwaliteit overeenkomen met datgene wat verloren gaat. Het gaat hierbij niet alleen om voortplantingsplaatsen en rustplaatsen. Ook essentiële migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een voortplantingsplaats of rustplaats van de soort op populatieniveau kunnen hier onder vallen. Om de functionaliteit van de verblijfplaatsen te kunnen garanderen, moet de soort voldoende uitwijkmogelijkheden hebben welke in kwaliteit overeenkomen met de huidige verblijfplaats. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in alternatieve verblijfplaatsen waar de soort naar kan uitwijken gedurende de uitvoering van de werkzaamheden en alternatieve verblijfplaatsen in de nieuwe situatie. Afhankelijk van de soort kan voor de tijdelijke situatie een van nature aanwezige verblijfplaats voldoende zijn om de functionaliteit op korte termijn te garanderen, maar in veel gevallen zal het nodig zijn aanvullende alternatieven aan te bieden. Voor de alternatieve verblijfplaatsen geldt dat gegarandeerd moet zijn dat de soort vanuit deze alternatieven beschikking heeft over functionele migratie- en vliegroutes en foerageergebieden. Hierbij moet gekeken worden naar de actieradius van de soort. Voor soorten met een kleine actieradius moet aangetoond worden dat alle functies die noodzakelijk zijn voor een goed functioneren van de verblijfplaats, binnen deze actieradius voorhanden zijn.

Voor soorten die gebonden zijn aan hun leefgebied en die niet kunnen uitwijken naar een alternatieve verblijfplaatsen, zoals vissen, dient aanvullend rekening te worden gehouden met het opsplitsen van populaties. Door het plaatsen van dammen in een watergang kan een extra negatief effect op de gunstige staat van instandhouding worden verwacht door het doorsnijden van het leefgebied en het opdelen van de lokale populatie. Door het voorafgaand afvangen en uitzetten van exemplaren is geen zekerheid geboden over de overlevingskansen van deze exemplaren. Uit onderzoek moet blijken dat het vervangende leefgebied voldoende draagkracht heeft voor de extra uitgezette exemplaren van de soort.

⁴¹ ABRvS 24 februari 2016; ECLI:NL:RVS:2016:465. ABRvS 4 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1227, in deze zaak werd op regionaal niveau getoetst, omdat het Natura 2000-gebied was aangewezen voor de soort.

⁴² ABRvS, 201402971/1/A3

⁴³ Zie: Ottburg, F.G.W.A. & C.A.M. van Swaay (red., 2014). Gunstige referentiewaarden voor populatieomvang en verspreidingsgebied van soorten van bijlage II, IV en V van de Habitatrichtlijn. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOot-rapport 124. 269 blz.; 76 fig.; 12 tab.; diverse ref.

Indien een soortenstandaard aanwezig is van de betreffende soort kan door het uitvoeren van de hierin genoemde bewezen effectieve maatregelen met redelijke zekerheid worden gegarandeerd dat de functionaliteit behouden blijft. Als wordt afgeweken van de maatregelen genoemd in de soortenstandaard, bijvoorbeeld een afwijkend aantal alternatieven of kortere gewenningsduur, moet beredeneerd worden waarom in deze specifieke situatie de maatregelen voldoende zijn om de functionaliteit te garanderen. Het bevoegd gezag zal toetsen of de functionaliteit van de verblijfplaatsen met deze maatregelen behouden blijft. Als gebruik gemaakt wordt van niet bewezen effectieve maatregelen kan de functionaliteit in geen enkel geval gegarandeerd worden. Als een soortenstandaard van de betreffende soort ontbreekt, dient ecologisch onderbouwd te worden waarom de functionaliteit van de voortplantingsplaatsen en rustplaatsen in het specifieke geval behouden blijft.

Vogels

Voor vogels is het van belang om onderscheid te maken tussen nesten die niet jaarrond beschermd zijn en nesten die dat wel zijn.

Nesten die niet jaarrond beschermd zijn:

Nesten van soorten die niet jaarrond beschermd zijn mogen weggehaald worden indien het nest op dat moment aantoonbaar niet in gebruik is als broedlocatie. Het seizoen is hierbij niet relevant, wat er toe doet is of het nest in gebruik is voor het broeden. Indien de soort nestindicerend gedrag vertoont, zoals het aanslepen van nestmateriaal, is het niet langer toegestaan het nest te verwijderen of de broedlocatie ongeschikt te maken. Dit is nl onderdeel van het broeden.

Nesten die wel jaarrond beschermd zijn:

Nesten van jaarrond beschermde soorten mogen binnen de broedperiode niet worden verwijderd, zelfs als dit nest op dat moment niet in gebruik is om te broeden, en niet aangetoond kan worden dat het nest permanent verlaten is. Als het noodzakelijk is deze nesten te verwijderen om werkzaamheden uit te voeren in het plangebied moeten voorafgaand aan het verwijderen van de nesten functionele alternatieve verblijfplaatsen worden aangeboden. Hierbij moet rekening worden gehouden met de gewenningstijd voor alternatieve verblijfplaatsen zoals bijvoorbeeld vermeld in de soortenstandaard. Als er geen soortenstandaard beschikbaar is moet gebruik gemaakt worden van andere beschikbare informatie en moet ecologisch beredeneerd zijn waarom de aangeboden gewenningstijd voldoende is voor de desbetreffende soort. Indien aan deze voorwaarden is voldaan, kan een jaarrond beschermd nest voorafgaand aan de start van het broedseizoen ongeschikt gemaakt worden en/of verwijderd. Ook hier geldt dat indien de soort nestindicerend gedrag vertoont, zoals het aanslepen van nestmateriaal, is het niet langer toegestaan het nest te verwijderen of de broedlocatie ongeschikt te maken.

Verbod om planten opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen (3.5, 5^e lid en 3.10 1^e lid onder c)

Deze bepaling voorziet in het beschermen van in het wild groeiende plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied, waarbij alle ontwikkelingsstadia zijn beschermd. De bescherming geldt dus ook voor knollen, zaden, rizomen en natuurlijke uitlopers van planten. Bij de uitvoering van de werkzaamheden moeten in eerste instantie aanwezige beschermde planten zoveel mogelijk worden ontzien. Indien dit niet mogelijk blijkt en het onvermijdelijk is dat (delen van) planten verloren gaan, moet onderbouwd worden dat de staat van instandhouding niet in het geding is. Als het plangebied niet wezenlijk verandert en het gebied geschikt blijft voor de soort, kan de staat van instandhouding worden gegarandeerd als het aannemelijk gemaakt kan worden dat de soort zich uitbreidt vanuit de (directe) omgeving van het plangebied door middel van uitlopers of zaden die in het plangebied terecht komen. Als het plangebied na afronding van het project niet langer geschikt is als habitat voor de betreffende soort, moet gekeken worden naar de verspreiding van de plant in de omgeving van het plangebied. Als blijkt dat de soort algemeen voorkomt en gegarandeerd kan worden dat dit op lange termijn zo blijft, is er geen negatief effect op de staat van instandhouding te verwachten.

